

znanost

OBRAZOVANJE I TEHNOLOGIJA

Ususret akademskoj godini u Zagrebu nema smještaja za više od 3000 studenata

Uspjeh američkih znanstvenika zahuktao je svjetsku potragu za svetim gralom fizike

Tesla je imao sposobnost vizualizirati brojke i u glavi izvoditi računske operacije

Stručnjakinja s Instituta za turizam govori o važnosti znanstvenog pristupa turizmu

ILIJAS PAVELIĆ/PIXSELL

Sanjela Grujo Vrkljan

Možete imati hotel u zlatu i kristalima, ali to će biti mrtvi kapital bez zaposlenika

Radmila Kovačević

Održivost i radna snaga dvije su top teme domaćeg turizma, koji s više od milijun turista dnevno upoznaje svoje granice, a s manjkom radnika, posebice educiranih, ispituje vlastitu izdržljivost. Kako znanost može pomoći u rješavanju tih izazova te o drugim aktualnostima razgovaramo s doktoricom znanosti s Instituta za turizam Sanjela Grujo Vrkljan.

– Iako se hrvatska turistička ponuda primarno bazirala na prirodnim ljepotama, održivi turizam ne odnosi se samo na ekološku održivost. Održivi turizam uključuje i socijalni aspekt koji uzima u obzir kvalitetu života domaćeg stanovništva i radne snage. I o tom aspektu ovisit će ekonomska održivost. Preporuka je prije svakog važnog dokumenta

na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini napraviti kvalitetna istraživanja i analize. Znanost može dati kvalitetnu podlogu i odgovore. Primjerice, u okviru provedbe Nacionalnog plana za oporavak i otpornost Ministarstvo turizma i sporta pokrenulo je izradu Satelitskog računa održivog turizma RH koji izrađuje multidisciplinarni tim znanstvenika Instituta za turizam. Njime bi se trebali stvoriti preduvjeti za praćenje razvoja turizma i kvalitetnije upravljanje javnim politikama uz pomoć znanstveno određenih pokazatelja gospodarskog učinka turizma, opterećenja na okoliš i klimu te utjecaja na prostori i lokalna zajednicu. Nadalje, izrada operativnih razvojnih i drugih planova kratkog ili srednjeg roka, koje neki nazivaju strategijama, nužna je, ali će njihova provedivost biti upitna sve dok ne počnemo donositi strategije na dugi rok. Bez strategije, primjerice do 2050., neće biti sinergije dionika te nižne sljedivosti i mnogi planovi, kao što to biva, ostajat će u ladicama.

Koliko se znanstvenike sluša?

Suradujemo s nositeljima nacionalnih turističkih politika, turističkih destinacija, ali i gospodarskim subjektima. Rad temeljimo na znanstvenom pristupu i kontinuiranim istraživanjima, a možda smo najpoznatiji po TOMAS istraživanjima stavova i potrošnje turista. Njihovi rezultati koriste se za izradu zakona, pravilnika, strategija, planova, lobiranja. Radimo i na strateškim razvojnim dokumentima, planovima razvoja turističkih proizvoda i konkurentnosti destinacija, studijama prihvatnog kapaciteta destinacija i održivosti turizma, makroekonomskom analizama utjecaja turizma, studijama isplativosti ulaganja, provodimo edukacije itd. Dakle, podrška i partner smo nositeljima turističke aktivnosti na svim razinama.

Nedavno ste radili istraživanje o nezaposlenosti mladih i manjku odgovarajućih zanimanja, je li moguće preokrenuti negativne trendove u

migracijama i starenju stanovništva?

Trendovi starenja stanovništva i pada broja stanovnika te migracija ili emigracija radi posla karakteristični su za većinu država EU, ne samo u Hrvatsku. Nemoguće je preokrenuti trendove u nekoliko godina, ali ih je moguće usporiti. U odnosu na 2011., prema popisu stanovništva iz 2021. bilježimo pad broja stanovnika za 9,64%, no više zabrinjava pad udjela broja radno sposobnog stanovništva u dobi od 20 do 64 godine za 13,73% te mladih od 19 godina za 17,12%. Više ne odlaze samo pojedinci, glave obitelji, kao nekada, odlaze cijele obitelji, i djeca, i njihovi potomci. I to je ono što je zabrinjavajuće. Pad udjela radno sposobnog stanovništva u ukupnom broju stanovništva ukazuje da mjere demografske politike, od kojih su mnoge izvršne, same za sebe ne mogu polučiti značajniji uspjeh te ih je potrebno poduprijeti gospodarskim i pravnim politikama i promjenama kako bi se građanima vratilo dostojanstvo rada i življenja u Hrvatskoj.

U odnosu na 2019. broj stranih radnika se utrostručio, samo u turizmu ih je tridesetak tisuća, u kojoj mjeri to mijenja lice hrvatskog turizma?

Razvijamo se. Rastemo. Danas je Hrvatska nekim balkanskim i azijskim zemljama ono što je Njemačka nekada bila Hrvatima. Lani je izdano 26.519 rješenja za zanimanja u ugostiteljstvu što je 43,22% više nego 2019. U prvih sedam mjeseci ove godine dano je 30.641 pozitivnih mišljenja što je već sada 15,54% više nego u cijeloj prošloj godini. Jedno od ključnih pitanja s kojim se ozbiljno trebamo uhvatiti u koštac jest integracija stranih radnika u naše društvo. Nije cilj imati radnike za jednu sezonu, cilj je njihovo vraćanje, a možda i trajni ostanak ako prihvate Hrvatsku kao svoju državu.

Istovremeno, ugostiteljsko-turistička zanimanja nisu među n...

DUSKO JARAMIAZ/PIXSELL

DUSKO JARAMIAZ/PIXSELL

U prvih sedam mjeseci ove godine dano je 30.641 pozitivno mišljenje stranim radnicima što je već sada 15,54% više nego u cijeloj prošloj godini. U hrvatskim su školama pak kvote za kuhare smanjene 12,71%, a za konobare 21,95%, a to su dva zanimanja koja su u najvećem deficitu

HRVOJE JELAVIC/PIXSELL

LOVRO DOMITROVIC/PIXSELL

trajni ostanak ako primite r...
kao svoju državu.

Istovremeno, ugostiteljsko-turistička zanimanja nisu među najpopularnijima iako vrsni kuhari zarađuju koliko i IT stručnjaci, zašto je tako?

Analizom podataka Hrvatskog zavoda za zapošljavanje vidljivo je da je potražnja iznadprosječna od 2014., a ponuda rada ispodprosječna od 2016. Ovakav odnos ponude i potražnje povećava pritisak na priljev stranih radnika i rast plaća. Najviše nedostaje konobara, kuhara i sobara. Naši poslodavci jesu povećali plaće, no dobar dio tih povećanja "pojela" je inflacija. Plaća i dalje ostaje glavni motivator, no radnici, pogotovo mladi, traže paket motivacijskih čimbenika, ne samo plaću. Prije svega, traže dostojanstvo, adekvatno vrednovanje svog rada i napredovanje, uvažavanje mišljenja, vrijeme za odmor i drugo.

Istovremeno, ima slučajeva da nekima ni konobarska plaća od 1400 eura u kvartovskom kaficu, nedostižna i mnogima s fakultetskim obrazovanjem, nije dovoljan motiv. Je li se zbog nestašice radnika poremetio sustav vrijednosti?

Konobarska plaća od 1400 eura mjesečno za rad tri do šest mjeseci godišnje preniska je plaća na godišnjoj razini za dostojanstven život. Osim manjka radnika, i sezonalnost nameće traženje većih plaća. Dobiti kvalitetnu sezonsku radnu snagu je izazovno. Prosječna bruto plaća stranog radnika konobara je 890 eura, uz uglavnom plaćene troškove smještaja i prehrane. Obično je potreban tromjesečni rad za uhodavanje, poslodavci jednu sezonu potroše na uvođenje u posao i educiranje. Objektima koji rade cijelu godinu donekle je lakše. Ali da, čini se da su primanja nekih zanimanja za koja je dovoljno srednjoškolsko obrazovanje premašila primanja nekih za koja je potreban fakultet, no nije nestašica radnika poremetila sustav vrijednosti. Nestašica radnika je rezultat po-

remećenog sustava vrijednosti.

Školski sustav kod nas ne može se pohvaliti da je moderan i visoko opremljen, kakvo je stanje u ugostiteljsko-turističkim školama?

Izrazito bitan pokazatelj je da je 13,3% mladih u dobi od 16 do 29 godina izvan obrazovanja, osposobljavanja ili zaposlenosti. Ovaj udio se kreće od 19,8% u Rumunjskoj do 4,2% u Nizozemskoj. Visok postotak mladih koji ne rade i ne obrazuju se može ukazivati na potrebu prilagodavanja obrazovnih sustava potrebama tržišta. Pošla bih od iskustva jedne hrvatske obitelji koja živi u Austriji. Njihova djeca polaze srednju školu na način da su dva dana u tjednu u učionici, a tri kod poslodavca uz plaćenu praksu. Škola im pruža teoretsku podlogu, a poslodavci stručnu te su po završetku obrazovanja spremni za samostalan rad. Njihovo najstarije dijete ostalo je raditi kod poslodavaca kod kojeg je bilo na praksi. Takav dualni sustav srednjoškolskog stručnog obrazovanja pokazao se izvrsnim u regulaciji upisnih kvota u skladu s potrebama tržišta radne snage. Opremljenost

samih ugostiteljsko-turističkih škola time postaje manje zahtjevna. Dakle, naglasak u stručnom srednjoškolskom obrazovanju treba snažnije staviti na praktičnu nastavu i povezivanje s poslodavcima, a ključna je i prilagodba nastavnih metoda učenicima prema njihovom stilu življenja, primarno korištenjem digitalnih tehnologija i metoda kako bi se osigurala njihova veća pažnja i uključenost u nastavni proces.

Koliko se uopće mladih školuje za ugostiteljsko-turistička zanimanja?

Upisne kvote u državne srednje škole za dolazeću školsku godinu iznose 1354 učenika za zanimanje hotelijersko-turistički tehničar, 1367 za kuhara, 807 za konobara, 667 učenika za zanimanje turističko-hotelijerski komercijalist te 284 za slastičara. U privatnim školama za navedena zanimanja predviđen je upis 114 učenika. Kvote nisu popunjene u ljetnim upisnim rokovima što može ukazivati na nedostatan interes mladih za ugostiteljska zanimanja, ali i nedovoljan broj mladih koji ulaze u srednjoškolsko

obrazovanje, a potom i na tržište rada.

Jesu li se te brojke osjetnije mijenjale tijekom posljednjeg desetljeća?

Vidljive su određene promjene. Kvote za kuhare smanjene su za 12,71%, za konobare za 21,95%, a to su dva zanimanja koja su u najvećem deficitu. Primjetno su povećane kvote za slastičara (14,52%) i turističko-hotelijerskog komercijalista (6,72%). Slična situacija je i u privatnim školama. Vidljivo je da ne postoji dostatan interes mladih za obrazovanje za zanimanja poput kuhara i konobara. Popularizacija radnih mjesta u ugostiteljstvu zadatak je koji svi moramo staviti ispred sebe, ona nije samo odgovornost obrazovnog sustava i poslodavaca, nego i medija i niza drugih politika koje utječu na turizam.

Slažete li se da je kvalitetna radna snaga jedna od najslabijih karika domaćeg turizma?

Kvalitetna radna snaga je ključna karika turizma. Hrvatski turizam dugo je bio prepoznat po kvalitetnoj

domaćoj radnoj snazi. Naši ljudi, u kojoj god državi da rade i na bilo kojem radnom mjestu, poželjni su kao vrijedni i predani radnici. Uz politiku integracije stranih radnika u hrvatsko društvo te nužne gospodarske i pravne politike kao potpore demografskoj politici, kako bi se spriječio daljnji odljev naših građana i potaknula pronatalitetna politika, radna snaga može ostati naša jaka karika.

Može li uopće biti visokokvalitetnog turizma, kakvom Hrvatska teži, bez educiranih radnika?

Ne. Turizam je uslužna djelatnost koja se bazira na kvaliteti usluge, a uslugu pružaju zaposlenici. Možete imati hotel u zlatu i kristalima, ali to će biti mrtvi kapital sve dok ga ne pokrenu zaposlenici. Koliko će biti visoka kvaliteta usluge, ovisi koliko smo spremni uložiti u zaposlenike, ne samo u menadžment i uslužno osoblje na prvoj liniji nego i u osoblje koje podržava uslužno osoblje pa i u educiranje lokalnog stanovništva. Ulaganje u educiranje zaposlenika i njihovo zadovoljstvo investicija je u održivost.

Danas je Hrvatska balkanskim i azijskim zemljama ono što je Njemačka nekada bila Hrvatima, ali trebamo se uhvatiti u koštac s integracijom stranih radnika u društvo